

Barndoms minder fra Kjelstrup i Hillerslev Sogn.

Fortalt af *Kristiane Kristiansen*.¹⁾

MINE FORÆLDRE OG BEDSTEFORÆLDRE hørte hjemme i Kjelstrup i Hillerslev Sogn, og der henlevede jeg ogsaa min Barndom. Mit Hjem var et lille Hus paa Kjelstrup Mark paa 5 Tdr. Bygsædeland. Jeg mindes mit Hjem med Glæde, og vi Børn elskede det over alt; aldrig hørte vi Sladder eller løs Tale; kom der fremmede og fortalte den Slags, kom vi Børn ud. Der kom mange Folk til Far og Mor; de kom med deres Sorger, og de kom med deres Glæder, og Far og Mor havde altid gode Ord og en hjælpende Haand at give dem. Var der Sygdom i Nabolaget, blev Mor altid hentet ved Nat som ved Dag. Jeg husker, en Kone sagde til Mor: ”Du er lige saa god at have i Huset som en Doktor”, og til Far kom de med deres buldne Fingre, som han skulde skære Hul paa. Han kunde læse over ”Grøde” (Knude paa Kvæg), Vorter og lignende, men det var sjældent, det skete. Saadant noget skulde gøres efter Solnedgang i en aaben Dør, og der skulde bruges 3 Straa med 3 Led paa hvert; det skulde ske tiende, men jeg husker ikke de Ord, der skulde siges. Mor var meget bestemt; men der var noget hos hende, som gjorde, at Folk var trygge i hendes Nærhed.

Mine Forældre havde det smaat, og Mor talte tidt om de første Aar, de var gifte. De begyndte med et gammelt Hus, en gammel Mand og to Køer, der var saa magre, at de ikke kunde staa op, men maatte hænge i en Sele. Der var en Gæld paa Ejendommen paa 300 Rdl., og desuden skulde der udredes en Arv paa 100 Daler. Den sidste Del af Gælden blev betalt 1882; min Broder, der den Gang var 11 Aar var med Far henne at betale det sidste Afdrag til en Mand, som boede i Tilsted, og min Broder husker endnu, hvorledes Manden kun med Møje og Besvær fik kvitteret med sit Navn paa Gældsbeviset. Det var mange Penge at faa skrabet sammen, og til det sidste Afdrag medgik en Sparekassebog paa 60 Kr., som vi Børn havde i Forening, og som blev brugt paa 1 Kr. nær. Den gik derefter over i min Broders Eje, og han har den endnu.

Mine Forældre blev gift 1866. Farfader var den Gang 75 Aar og levede endnu i 10 Aar hos dem. Min Morfader var Smed, og det en meget dygtig Smed; der findes endnu Kakkellovnsrammer, Ben til Bilæggerovne og Alenmaal, som han har smedet;

saadanne Ting var smukt udførte med Figurer som Spillemand, dansende Par, Fugle og Roser, alt saa fint og saa tyndt lavet. Han lavede ogsaa Spyd til Vaaben, da Rendsborgslaverne truede med at komme. Han vilde gerne have en Snaps, og for en Pægl Brændevin kunde han lave meget Arbejde.

Paa den Tid, da han virkede, holdtes der *Smededag*, og det var en Dag, hvor Byens Husmænd og Gaardmænd satte Stævne med Smeden. Det var altid om Efteraaret eller om Vinteren, og de store Gaarde kunde have 4 Smededage, ellers kun 1 eller 2. Smeden fik saa Kost og Dagløn, vistnok 4 Mark om Dagen. Aftenen før en saadan Smededag blev der saa paa Gaarden pakket Mad i en Tejne, og den skulde pakkes godt med gode Sager; enkelte smurte Maden, saa var det lettere for Smeden og hans Hjælper; Snaps og Kaffebonner skulde der ogsaa med, og saa lavede Smedekonen Kaffe, og hertil kom en stor Dunk med Øl. Middagsmaden blev undertiden lavet færdig paa Gaarden og saa baaret til Smedien eller ogsaa lavede Smedekonen den af de Madvarer, der var sendt med. En enkelt Gang kunde det ske, at Smeden maatte gaa hen til Gaarden at spise.

Det var næsten altid Gaardmanden selv, som mødte til Smededag, og der skulde bestilles noget; der blev begyndt tidligt, og de blev ved til sent paa Aftenen. Alt blev lavet, Plovskær, Langjærn, Grebe, Skovle, Ankre til at sætte i Huse, kort sagt alt, hvad der kunde tænkes at blive Brug for i Aarets Løb. Det var jo store Dage for Smedens Børn, der altid fik en Bid med af den gode Mad. Det var ogsaa Skik, at Smeden fik et Rugbrød fra hver Gaard, der fik smedet hos ham; det kaldtes for en Smedekage og kunde veje sine 24 Pund; den blev leveret mellem Høst og Jul, ja nogle ventede til efter Jul, men det var en god Hjælp i Mors fattige Hjem. Desuden havde Smedekonen Ret til en Mælkedag i Byen. Folk blev tilsagt at levere Mælk til Smedens en bestemt Dag først paa Sommeren, og Smedekonen gik saa hen til den Gaard, hvor Mælken efter Aftale blev leveret, og Osten blev lavet. For deres Ulejlighed fik de i denne Gaard Lov til at beholde Vallen til deres Svin. Først blev Mælken leveret fra den ene Del af Byen og et Par Dage efter fra den anden, og saaledes blev det ved, indtil de havde været tilsagt alle Steder. Mors Hjem brændte engang, og der blev saa lavet en Stue i Smedien, hvor Familien opholdt sig, indtil der saa blev bygget igen; Smedien laa nemlig for sig selv og brændte ikke. Smedehaandværket blev fortsat i Familien efter Morfar.

Jeg husker mit eget Hjem saa tydeligt. Det var et straatækt Hus med Mønning paa Taget og Husløg,

¹ Nedskriveren af disse Minder, er født i Kjelstrup 1877. Hun har Tid efter anden meddelt mig forskellige Smaatræk fra ældre Tid, saaledes som hendes Forældre har fortalt dem. Hun har nu nedskrevet disse og jeg har bistaaet hende ved Ordningen af Stoffet, men iøvrigt ikke ændret hendes Fortællemaade. P. L. H.

som blomstrede hver Sommer. Olien af Husløg skulde være god baade mod Ørepine og Tunghørighed. Naar Olien var presset af, hvilket skete ved at lægge de saftige Blade paa en Tallerken og sætte dem ind i en varm Ovn, skulde den varme Saft dryppes ind i Øret; men min Søster hjalp det da ikke, hun var tunghør og led meget af Ørepine. Et andet Middel mod Tunghørighed, og som ogsaa skulde kurere mod Døvstumhed, var brændte uldne Klude. Røgen skulde drive ind i Ørerne og ned i Halsen paa de syge; vor Nabo havde to døvstumme Børn, men det hjalp dem da ikke.

I mit Hjem havde vi kun en Stue med et pænt og næsten jævnt Lergulv. I den ene Side var der to Alkover, men paa Gulvet laa der foran disse to Rækker Mursten paa den flade Side, og de blev vadsket en Gang om Ugen. Alkoverne havde ogsaa Lerbund, en dejlig Plads for Mus. Forsiden var blaamalet Panel. Foran Fars og Mors Seng var der blomstret Omhæng og for den anden en Dør. Mellem Sengene stod et Bornholmerur med blomstret Skive og Messingviser, og her hængte ogsaa et Kristusbillede. Jeg har baade Uret og Billedet i mit Hjem, og der knytter sig mange Minder til disse to Ting. Kristus har langt Haar og Fuldskæg, en Glorie om Panden og er i mørkeblaat Tøj, der falder ned foran i Folder; i den ene Haand holder han Brødet, og med den anden peger han opad. Vor kæreste Leg var at dele hver Del, der fandtes paa Billedet, og hver Blomst paa Uret, vi havde jo intet Legetøj; over Mors Seng hængte en Gravskrift over min ældste Søster.

Alkoverne var mod Nord eller i ”æ Nar Sie aa æ Stow”, og ”i Vejster Sie” fandtes et lille indmuret Skab med Dør. Inden for Døren var fornedet to smaa Skuffer, og i dem havde Far sine Papirer og Penge. Over Skufferne var en Hylde, og her stod Medicinflasker og Brændevinsflasken og et Glas. Under Skabet var en tynd Skuffe til vore Skolesager. Paa hver Side af Skabet hang to smaa Billeder, det ene forestillede Kong Frederik d. 7. og det andet Frederik Ferdinand, Arveprins til Danmark; her stod ogsaa en Kanape og et Bord. Saa kom Bilæggerovnen, og mellem den og Køkkendøren Bedstefaders Stol, kaldet Bertels Stol, for Bedstefader hed Bertel.

Mod Syd under de to Fag Vinduer stod Mors Stol, en rødmalet Armstol, som Far havde givet hende, og et grønmalet Korsbord, ogsaa kaldet det grønne Bord.

Mod Øst var Stuedøren og Fars Stol; der var saa pænt i Stuen, naar der lige var fejlet og slaaget hvidt Sand paa Gulvet.

Køkkenet havde Lergulv og aaben Skorsten med Fyrsted; her var et indmuret Skab til Mad.

Foran Huset var en lille Have ”æ Kaalgor” med et lavt Stendige omkring. Det var ikke meget, der voksede i Haven, men der var heller ikke megen Plads. Af Køkkenurter havde vi Kaal, Persille, Timian og Merian, ligeledes Malurt og Peberrod; af Sommerblomster kun Ambra og Balsam.

Hver Sommer fik vi en Mand til at hente et Læs Sand ude paa Ballerum, saa skulde vi Børn bære det ind i smaa Kasser; for vi skulde altid bestille noget. Det var jo dengang Skik, at alt skulde laves hjemme. De første Aar syede Mor for fremmede, men det kan jeg ikke huske. De to ældste af mine Søstre, der var Tvillinger, kom ud at tjene, da de var otte Aar, men Broder blev ni, og vi sidste Børn fik Lov at blive 12 Aar, inden vi kom ud. Om Vinteren skulde vi vinde Tvist til Væven, for mig en grusom Bestilling; det var enkelt Tvist, der var slættet i en ikke for tyk Vandmelsklister, som den var kogt i derefter; blev Tvisten tørret og skubbet og kom saa paa Garnvinden, og hvor kunde den skære i vore smaa Fingre; vi vandt omkap, men Stjansen²) kom altid langt bag efter; jeg skulde altid høre for, at jeg var doven. Saa skulde Tvisten trænes (lægges op), bommes, trækkes i Sild og Rør, knyttes op og 2 Skjælpinde sættes i og var endelig færdig til Væven. Det var ikke nær saa slemt at spælte (spole) til Væven som at vinde. Som ung Pige vævede jeg meget for fremmede. For at træne (trende) fik vi en Trænekage, men jeg fik Lønnen for det sat om i Penge, og saa fik jeg 50 Øre for en halv og 1 Kr. for en hel Pakke Tvist, men det var ”gal” Penge for at træne; der gik to Dage til at træne Silde og Rør, og saa skulde det gaa stærkt. Den første Dag havde vi den Kone til Kaffe, som skulde have vævet og ofte ogsaa til en Bid Brød. For toskaffet Lærred fik jeg 10 Øre for Alen, for firskaffet 12 øre, Buksetøj kostede 15 a 16 Øre, Dynetøj 50 Øre, men for Vadmel fik jeg fra 12 til 18 Øre for en Alen efter Finheden. Væven stod inde i Stuen, men naar den ikke blev benyttet, blev den skilt ad og sat ud i Laden eller op paa Loftet.

I Mørkningen, naar Mor sad og strikkede, fortalte Far tidt smaa Anekdoter og Historier for os, mens vi stille og ofte rædde sad og lyttede til. Han fortalte om Pastor Obel, at han var en god Mand, men slem til at bruge Snus, og selv paa Prædikestolen brugte han det, saa Snusen faldt ned paa hans Præstekrave. Han havde været dygtig til at mane og til at drive Gengangere væk. Engang skulde han ud at mane, og Karlen, der kørte med ham, fik Formaning om ikke at vende sig om for at se efter, om der kom nogen; han skulde blot holde paa Vejen, mens Præsten var inde i Huset hos Gengangeren, og han maatte ikke køre, før der blev sagt: ”Kør nu i Guds Navn”, for før var det ikke Præsten, der kom, og naar han kom paa Vognen, skulde der køres rask, for at køre fra Genfærdet. Mens Karlen holdt paa Vejen, kom Præsten og sagde: ”Kør”! og han kom anden Gang og sagde det samme. Tredje Gang kom Præsten og sagde: ”Kør nu i Guds Navn”, og saa kan det nok være, han kørte til, mens Genfærdet rev og sled i Vognen, indtil det omsider maatte slippe. Samme Præst kunde holde en god Prædiken, men saa kunde han ogsaa tilføje: ”Ja, lille

² dvs.: Kristiane.

Børn, I skal ikke gøre, som jeg gør, men som jeg siger”.

Engang blev Alterkarrene og vistnok ogsaa Lystestagerne og Blokpengene stjaalet fra Hillerslev Kirke, og der fortælles, at der fra Kirken henover Hillerslev Marker til Hinding gik to Stier, som altid var synlige, selv om der voksede Korn og Græs der; der havde nemlig været to til at gøre Indbrud, og det var der, hvor de havde gaaet, at Stierne var. Jeg tjente engang paa en Gaard i Hillerslev, og Konen, som var barnefødt paa den Gaard, paastod, at det var Sandhed, hun havde selv paa Nabovens Mark set Stierne mange Gange. Samme to Mænd blev lyst i Band, og Kirkedøren mod Nord blev ogsaa bandlyst og muret efter og det samme var Tilfældet med den nordlige Stette i Kirkegaardsdiget; det kan ses endnu, hvor begge Dele har været. Præsten i Hillerslev hed den Gang Oluf, og en Morgen, han kom op, stod der skrevet paa hans Dør med Kridt:

”Kære Herr Oluf, lys ikke i Band,
noget kan være Løgn, og noget kan være sand”.

Men det fortælles, at de to Mænd tæredes rent hen.

Ude mellem Folk fortaltes ofte om Steder, hvor der gik hovedløse Stude og Søer, og jeg har hørt Folk, som paastod, at de selv havde set dem. Paa Oddershedegaard i Skovsted, Øst for Gaarden, gaar en hovedløs Stud, og over Kjasselbro i Brund gaar en hovedløs So. Den Bro var min Skræk, og ikke for alt i Verden turde jeg gaa over den ved Aftentide. Broen gik over en udtørret Grøft ved Østereng i Brund.

Mor kunde fortælle meget om sin Barndom. Den Gang gik gamle Folk, som fik Hjælp af Fattigvæsenet, paa Omgang hos Egnens Beboere, og mine Forældre talte tidt om en Mand, som hed Wrangel, og ham har jeg ogsaa hørt andre snakke om. Ofte kom der ogsaa Folk, som spillede og sang og derved tjente et Par Skilling. Jeg husker selv en lille Mand fra Sennels, som altid kom og sang ved Nytaar. I en af hans Sange hed det: ”Fra Jul og til Kjørmes har Else meget godt”, hans Kone hed Else, og i en anden Sang hed det: ”Og Tak for, hvad I har mig givet, det lindrede min Trang”. I Hov tjente jeg hos en Kone, som var meget overtroisk; hun gik altid med en lille Pose med Hørfør, for saa kunde Heksene ingen Ting gøre hende. Engang havde vi en So, som var syg, og den skulde have

noget, som hed Bebergældt, fordi den var forhekset. Konen og jeg hjalp hinanden med at faa det i Soen, det skulde ske tiende; men Soen døde alligevel.

Mine Forældre kunde ogsaa fortælle om de store Ottedages Bryllupper paa Landet, ved hvilke Lejligheder Folk fik baade Finker og sorte Pølser. Der blev til et saadant Gilde fra de indbudte sendt store Sendinger, der kom baade Gæs, Ænder, Høns, Smør, røgede Faarelaar og Lys; jeg har ogsaa selv engang været ude med Send. De fortalte ogsaa om Legestuerne, hvor der dansedes hele Natten og det i Træsko. Fortæringen kunde de købe paa Stedet, baade Kaffe og Brændevin, saa Stemningen blev gerne høj ud paa Natten. Der blev trampet dygtigt i Gulvet, og Pigerne svingedes, saa de vide Skørter suste langt omkring; ofte var et Skørt 12 Alen vid; det var snævert, naar det kun var 7 Alen, og Mor fortalte, hvor stort det var, naar en Kjole kunde sno sig om et andet dansende Par. Der blev danset Ture, Hamborg, Svejtrit og Vals. Jeg har selv været med til et to Dages Fastelavnsbal med Ringridning. Karlene begyndte Fastelavnsmandag Kl. 10 om Formiddagen med Ringridningen. Naar de var færdige med den, red de omkring til alle Gaardene i Byen, og hvert Sted skulde de have noget, enten Kaffe eller Øl og Snaps, men mest det sidste. Kongen var pyntet paa det pæneste med røde og hvide Baand.

Naar Turen var redet til Ende og Hestene bragt hjem, hentede Karlene deres Damer, og Festen begyndte. Den første Aften fik vi Suppe, Kød og Fisk, og hen paa Natten Chokolade og Kaffe samt en Bolle Punsch. Næste Dags Formiddag Frokost med Kaffe, og om Eftermiddagen Sødsuppe og Steg. Endelig afsluttedes om Aftenen, altsaa Tirsdag Aften ved Midnat, efter at vi forinden havde faaet Kaffe. Et saadant Gilde kostede 8 Kr. pr. Par.

(Fortsættes i næste Aarbog.)

(Historisk Årbog for Thisted amt 1932, side 320-327)